

УДК 378.015. 31: 355.317-057. 86(477)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/42-2-30>

Анжеліка ЛЮБАС,
orcid.org/0000-0001-6068-6065
доктор філософії з педагогіки,
викладач кафедри іноземних мов та військового перекладу
Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного
(Львів, Україна) super-liubas@ukr.net

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БОЙОВОГО ТА ОПЕРАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті визначено та проаналізовано педагогічні умови, що впливають на формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення. До них відносимо: професіоналізацію, стандартизацію та культурологічне спрямування іноземної підготовки майбутніх військових спеціалістів, організацію міжкультурної комунікації у процесі практичної підготовки майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення. Професіоналізація розглядається як спеціальна професійна підготовка осіб до майбутньої професійної діяльності. Культурологічне спрямування іноземної підготовки передбачає формування у майбутніх офіцерів відповідних знань, умінь та навичок комунікативних стратегій, що забезпечать їм здатність до спілкування з представниками інших культур у процесі майбутньої професійної діяльності.

Ще однією ключовою педагогічною умовою цього процесу вважаємо використання кейс-методу та навчально-рольової гри, які виявили свою ефективність у процесі формування міжкультурної компетентності. Кейс-метод занурює майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення у проблемну ситуацію та моделює умови, наближені до бойових дій, допомагає у пошуку логічної схеми вирішення певної проблеми. Кейси допомагають розвинути такі навички: практичні, аналітичні, творчі, соціальні та комунікативні. Навчально-рольова гра розглядається як інтерактивний метод навчання, що передбачає моделювання професійних ситуацій та спільну проблемно-пошукову діяльність курсантів. Навчально-рольова гра будується на основі сценарію, який складається з комунікативних ситуацій професійного спрямування та опису мети, завдань і ролей. Вищезгадані педагогічні умови покладені в основу методики формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, педагогічні умови, фахівці бойового та оперативного забезпечення, професіоналізація, культурологічний підхід, міжкультурна комунікація, кейс-метод, навчально-рольова гра.

Anzhelika LIUBAS,
orcid.org/0000-0001-6068-6065
Doctor of Philosophy in Pedagogy,
Lecturer at the Department of Foreign Languages and Military Translation
National Army Academy named after Hetman Petro Sahaidachnyi
(Lviv, Ukraine) super-liubas@ukr.net

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION OF INTERCULTURAL COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS OF COMBAT AND OPERATIONAL SUPPORT

The article identifies and analyzes the pedagogical conditions that affect the formation of intercultural competence of future specialists of combat and operational support. These include: professionalization, standardization and culturological direction of foreign language training of future military specialists, organization of intercultural communication in the process of practical training of future combat and operational support specialists. Professionalization is seen as a special professional training of individuals for future professional activities. The culturological direction of foreign language training involves the formation of future officers of relevant knowledge, skills and abilities of communication strategies that will provide them with the ability to communicate with representatives of other cultures in the process of future professional activity.

Another key pedagogical condition of this process is the use of the case method and educational role-playing games, which have shown their effectiveness in the process of forming intercultural competence. The case method immerses future combat and operational support specialists in a problematic situation and simulates conditions close to combat operations, helps to find a logical scheme for solving a particular problem. Cases help to develop skills such as: practical, analytical, creative, social and communicative. Educational role-playing game is considered as an interactive method of

learning, which involves modeling professional situations and joint problem-solving activities of cadets. The educational role-playing game is based on a script, which consists of communicative situations of professional orientation and a description of the purpose, tasks and roles. The above-mentioned pedagogical conditions are the basis of the methodology of formation of intercultural competence of future specialists of combat and operational support.

Key words: *intercultural competence, pedagogical conditions, specialists of combat and operational support, professionalization, culturological approach, intercultural communication, case method, educational role play.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі спостерігається широка співпраця військових фахівців Збройних сил України із військовослужбовцями країн-учасниць НАТО. Вона проявляється під час проведення миротворчих місій, а також міжнародних навчань. Саме тому майбутні фахівці бойового та оперативного забезпечення повинні володіти міжкультурною компетентністю на високому рівні. Отже, міжкультурна компетентність дозволить військовим спеціалістам повноцінно виконувати свої професійні обов'язки (Любас, 2019: 156).

Аналіз основних досліджень і публікацій. Чимало дослідників концентрують свою увагу на дослідженні педагогічних умов формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення. Серед них – В. Л. Лапшина, А. А. Любас, З. Н. Курлянд та інші (Любас, 2021: 146).

Мета статті – виокремити та здійснити аналіз головних педагогічних умов формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. З метою повноцінної реалізації майбутніми фахівцями бойового та оперативного забезпечення своїх професійних обов'язків та функцій у процесі подальшої професійної діяльності, яка передбачає спілкування з іноземними партнерами, зокрема у процесі миротворчих операцій та міжнародних навчань, у них на професійному рівні повинна бути сформована міжкультурна компетентність. Формування міжкультурної компетентності у майбутніх офіцерів розглядається на основі формування у них англомовної професійно-комунікативної компетентності (Любас, 2021: 145–146).

Професіоналізація у контексті професійного навчання розглядається як спеціальна професійна підготовка учасників навчального процесу до майбутньої професійної діяльності (Лапшина, 2005: 54–58; Любас, 2021: 146). Професіоналізація навчання допомагає підвищити мотивацію його суб'єктів за рахунок наближення до умов їхньої професійної діяльності (Курлянд, 2007: 432; Любас, 2021: 146).

Професіоналізація іншомовної підготовки майбутніх військових фахівців досягається за

рахунок реалізації міжпредметних зв'язків дисциплін професійної, військово-спеціальної, гуманітарної та практичної підготовки та відбувається у процесі вивчення майбутніми офіцерами навчальної дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» (англійська) на основі попереднього оволодіння ними англомовною комунікативною компетентністю на рівні B2 у процесі вивчення навчальної дисципліни «Іноземна мова» (англійська) (Любас, 2021: 146). Зміст навчальної дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» (англійська) конструється з урахуванням тем та навчального матеріалу з таких навчальних дисциплін підготовки бакалаврів бойового та оперативного забезпечення, як: «Автомобільна техніка», «Основи військового управління (штабні процедури НАТО)», «Бойова система виживання воїна», «Озброєння і стрільба», «Стрілецька зброя та вогнева підготовка», «Розвідувальна підготовка», «Основи застосування артилерії», «Будова бронетанкової техніки» та «Експлуатація бронетанкової техніки» (Любас, 2021: 146). Тому майбутні військові спеціалісти мають змогу оволодіти англомовною професійно орієнтованою лексикою, у тому числі термінами професійної сфери, граматичними структурами і мовленнєвими кліше, притаманними усному й письмовому англомовному професійно-орієнтованому спілкуванню військовослужбовців, відповідними комунікативними стратегіями, щоб досягнути комунікативної мети (Любас, 2021: 146).

Мета процесу формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення – сформованість відповідного рівня цієї компетентності. Визначаючи цільовий рівень міжкультурної компетентності майбутніх офіцерів вважаємо обґрунтованою орієнтацію на міжнародні угоди про стандартизацію, що діють у країнах НАТО та країнах-партнерах (Угода НАТО про стандартизацію (STANAG), 2014; Любас, 2021: 147).

Після вивчення навчальної дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» (англійська) відповідно до вимог стандарту НАТО (STANAG 6001) у курсантів має бути

сформований стандартизований мовленнєвий профіль на функціональному рівні 2 (Угода НАТО про стандартизацію (STANAG), 2014; Любас, 2021: 147). У процесі підготовки до міжкультурної комунікації під час вивчення навчальної дисципліни «Міжкультурна комунікація у міжнародній співпраці» курсанти підвищують свій стандартизований мовленнєвий профіль до професійного рівня 3 та формують професійний 3 рівень міжкультурної компетентності (Угода НАТО про стандартизацію (STANAG), 2014; Любас, 2021: 147).

Культурологічний підхід вважається одним із ключових підходів, що становлять методологічне підґрунтя формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення. Процес формування міжкультурної компетентності у майбутніх військовослужбовців у контексті культурологічного підходу зорієнтований на досягнення мети навчання – формування бази полікультурних знань та знань англо-саксонської культури, норм етикету комунікативної поведінки, розуміння стереотипів комунікативної поведінки представників іншої культури, навичок толерування комунікативної поведінки представників іншої культури, умінь адекватної комунікативної поведінки з представниками іншої культури. При цьому засобом навчання слугує англійська мова як мова глобального спілкування, а саме мовні знання, мовленнєві навички й уміння у видах мовленнєвої діяльності (зокрема, вміння вести діалог з представниками інших культур, аналізувати комунікативну ситуацію, відбирати та застосовувати відповідні комунікативні стратегії тощо) (Любас, 2021: 147–148). Згаданий підхід передбачає формування у курсантів відповідних знань, навичок, умінь, комунікативних стратегій – компонентів міжкультурної компетентності, що у процесі майбутньої професійної діяльності забезпечать їм здатність до конструктивного спілкування з представниками інших культур (Любас, 2021: 147–148).

На основі здійсненого аналізу можна стверджувати, що професіоналізація, стандартизація та культурологічне спрямування іншомовної підготовки майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення є однією з педагогічних умов формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення (Любас, 2021: 148).

Запропонована методика формування міжкультурної компетентності майбутніх офіцерів передбачає формування у них міжкультурної компетентності не лише впродовж теоретичної

підготовки у вищому військовому навчальному закладі у процесі вивчення ними навчальних дисциплін, таких як: «Іноземна мова», «Іноземна мова за професійним спрямуванням» та «Міжкультурна комунікація у професійній співпраці», але й розвиток зазначеної компетентності під час проходження навчальної та військової практик. Пропонується часткова організація професійно орієнтованого спілкування майбутніх офіцерів англійською мовою у процесі проходження зазначених видів практик із залученням викладачів кафедр іноземних мов у ролі консультантів практики. Цей підхід дозволить майбутнім фахівцям бойового та оперативного забезпечення розвивати навички й уміння, розширювати знання, що є компонентами міжкультурної компетентності (Любас, 2021: 148).

Ще однією педагогічною умовою формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення вважаємо організацію міжкультурної комунікації у процесі практичної підготовки майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення (Любас, 2021: 149).

Комплекс обґрунтовано відібраних методів навчання забезпечує ефективність формування у майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення міжкультурної компетентності. У процесі формування у них міжкультурної компетентності, особливо у процесі проходження ними навчальної і військової практик, довели свою ефективність такі методи навчання, як кейс-метод та навчально-рольова гра. Такі методи навчання дозволяють занурити курсантів в особливості майбутньої професійної діяльності, мотивують їх у процесі освоєння методів роботи військових спеціалістів країн-учасниць НАТО, співпраці України в рамках миротворчих місій та під час проведення військових навчань (Любас, 2021: 149).

Використання кейс-методу та навчально-рольової гри як ефективних методів формування міжкультурної компетентності визначено ще однією ключовою педагогічною умовою цього процесу (Любас, 2021: 149).

Висновки. Проаналізовано педагогічні умови, які покладені в основу методики формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення. Реалізація визначених та проаналізованих вище педагогічних умов забезпечує доцільність конструювання моделі формування міжкультурної компетентності майбутніх військових спеціалістів та проектування цієї моделі на процес професійної підготовки майбутніх офіцерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лапшина В. Л. Професіоналізація: сутність та структура поняття. *Український соціум* : науковий журнал. Харків, 2005. Вип. 2–3 (7–8). С. 54–58.
2. Любас А. А. Педагогічні умови формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення : дис. ... д-ра філософії : 015. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2021. 316 с.
3. Любас А. А. Сутність і структура міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення. *Педагогічний альманах* : збірник наукових праць. Херсон, 2017. Вип. 35. С. 154–160.
4. Любас А. А. Організаційні аспекти формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення за кордоном. *Молодь і ринок* : науково-педагогічний журнал. 2019. № 10(177). С. 156–161.
5. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2007. 495 с.
6. Угода НАТО про стандартизацію (STANAG). URL: https://nuou.org.ua/assets/documents/dodb_stanag_6001.pdf (дата звернення: 13.05.2020).

REFERENCES

1. Lapshyna V. L. Profesionalizatsiia: sutnist ta struktura poniattia [Professionalization: essence and structure of the concept]. *Ukrainian society: a scientific journal*. 2005. Kharkiv, Volume 2–3 (7–8). Pp. 54–58 [in Ukrainian].
2. Liubas A. A. Pedagogichni umovy formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv boiovoho ta operatyvnoho zabezpechennia [Pedagogical conditions for the formation of intercultural competence of future specialists of combat and operational support]. Candidate's thesis. Lviv National University named after Ivan Franko. Lviv, 2021. 316 p. [in Ukrainian].
3. Liubas A. A. Sutnist i struktura mizhkulturnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv boiovoho ta operatyvnoho zabezpechennia [The essence and structure of intercultural competence of future specialists of combat and operational support]. *Pedagogical almanac. Collection of scientific works*. Kherson, Vol. 35. Pp. 154–160 [in Ukrainian].
4. Liubas A. A. Orhanizatsiini aspekty formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv boiovoho ta operatyvnoho zabezpechennia za kordonom [Organizational aspects of the formation of intercultural competence of future specialists in combat and operational support abroad]. *Youth and the market: Scientific and pedagogical journal*. 2019. No. 10 (177). Pp. 156–161.
5. Kurliand Z. N., Khmeliuk R. I., Semenova A. V. Pedagogika vyshchoi shkoly [Pedagogy of high school]. Kyiv. 2007. 495 p. [in Ukrainian].
6. Uhoda NATO pro standartyzatsiiu (STANAG) [NATO Standardization Agreement (STANAG)]. Retrieved from: https://nuou.org.ua/assets/documents/dodb_stanag_6001.pdf [in Ukrainian].